

УДК: 37.01(364)

**РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ  
ЯК ТЕНДЕНЦІЯ НАУКОВИХ ПОШУКІВ**

**Фольварочний Ігор**, доктор педагогічних наук, доцент кафедри психології і педагогіки, Національний університет фізичного виховання і спорту України

**ORCID** 0000-0002-9369-0199

**E-mail:** igor.folv@gmail.com

*У статті досліджується актуальність соціально-педагогічної проблематики в сучасному суспільстві та тенденції її розвитку як напрямку наукових пошуків. Розглядається взаємозв'язок між соціальними та педагогічними аспектами досліджень, а також сучасні підходи до розв'язання соціально-педагогічних проблем. Стаття присвячена комплексному огляду сучасного стану соціальної роботи та соціальної освіти в Європі, США та Україні, порівнянню підходів і практик у цих галузях, визначенню проблем і можливостей, з якими вони стикаються, та обговоренню наслідків для майбутнього цих сфер. Методи дослідження включають огляд досліджень з соціальної роботи та соціальної освіти в Європі, США та Україні, аналіз даних з різних джерел та порівняльний підхід для порівняння різних підходів і практик соціальної роботи та соціальної освіти.*

**Ключові слова:** трансформаційні процеси, соціальна освіта, соціальна робота, українське суспільство, соціальні виклики, інновації у соціальній освіті, розвиток громадської свідомості.

**DEVELOPMENT OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL ISSUES  
AS A TREND OF SCIENTIFIC RESEARCH**

**Folvarochnyi Igor**, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Psychology and Pedagogy, National University of Physical Education and Sports of Ukraine

**ORCID** 0000-0002-9369-0199

**E-mail:** igor.folv@gmail.com

*The article explores the relevance of social and pedagogical issues in the context of the development of modern society and is dedicated to studying trends in the development of social and pedagogical issues as a direction of scientific research. The interrelationship between social and pedagogical aspects of research is investigated, and modern approaches to solving social and pedagogical problems are considered.*

*The purpose of the article is a comprehensive overview of the current state of social work and social education in Europe, the United States, and Ukraine. It aims to compare approaches and practices in these fields, identify problems and opportunities they face, and discuss their future implications.*

*The article examines social work and social education in Europe and the United States, including their historical development, some theories and approaches, and the current state of social work and social education in Ukraine, including the problems they face (lack of legal recognition, low salaries, limited resources, etc.). It is argued that the challenges facing social sectors in Ukraine can be addressed through the development of a comprehensive legislative framework, increased funding, and improved training and education. Accordingly, cross-cultural exchange and cooperation can enhance the quality and effectiveness of social work and social education.*

*Research methods. The article reviews research on social work and social education in Europe, the United States, and Ukraine. Data from various sources, including surveys, interviews, and thematic studies, were analyzed to determine the current state of social work and social education in these regions. A comparative approach was used to compare and contrast different approaches and*

*practices in social work and social education. This includes an analysis of historical, cultural, and institutional factors.*

**Keywords:** *transformational processes, social education, social work, social challenges, innovations in social education, development of civic consciousness.*

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.** У сучасному світі соціально-педагогічна проблематика набуває все більшої актуальності. Суспільство зростає та розвивається, що призводить до збільшення соціальних викликів та проблем, які потребують вирішення з боку соціальних та педагогічних інститутів. Саме тому розвиток соціально-педагогічної проблематики стає важливою тенденцією наукових пошуків. Українське суспільство в період свого становлення стикається з низкою трансформаційних викликів, які стосуються соціальної сфери. Суспільство потребує розвитку інноваційних методів та підходів у цих галузях, щоб забезпечити ефективну відповідь на складні соціальні проблеми та задовольнити потреби різних верств населення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** В Україні соціальна робота та соціальна освіта потребують більшої уваги та підтримки, особливо з урахуванням викликів, з якими стикаються ці галузі. Виклики, які постають перед соціальною роботою та соціальною освітою в Україні, можна вирішити шляхом розробки законодавчої бази, збільшення фінансування та вдосконалення навчання та освіти. Ця проблематика піднімалась у дослідженні О. Іваненко (2022) [2]. З огляду на відсутність юридичного визнання та низькі зарплати, соціальні працівники та вчителі соціальної роботи мають обмежені ресурси для своєї роботи [3]. Вирішення цих проблем можливе шляхом розробки всеосяжної законодавчої бази, збільшення фінансування та вдосконалення навчання та освіти. Крім того, міжкультурний обмін та співпраця можуть підвищити якість та ефективність соціальної роботи та соціальної освіти в усьому світі.

Аналізуючи ці питання, дослідники пропонують рекомендації щодо покращення стану соціальної роботи та соціальної освіти в Україні [7]. Зокрема, Н. Лаврентьєва акцентує на збільшенні уваги до соціальної роботи та соціальної освіти в освітній системі, зокрема шляхом включення спеціалізованих курсів до університетської програми. Також дослідник рекомендує розробку національних стандартів соціальної роботи та соціальної освіти, що може сприяти підвищенню якості цих професійних послуг та забезпеченню їх нормативного регулювання.

У сучасному європейському контексті соціальна освіта та робота продовжують відігравати важливу роль у системах соціального забезпечення [5]. Європейські країни різняться з точки зору політики та практики соціального забезпечення, причому деякі країни наголошують на більш комплексному підході до соціального забезпечення, тоді як інші віддають перевагу більш цілеспрямованому підходу [10]. Ці сфери завжди актуальні, оскільки соціальна освіта та робота залишаються ключовим компонентом систем соціального забезпечення в Європі. Разом з тим, одним із викликів, з якими стикається соціальна освіта та робота в Європі, є зростання попиту на послуги та підтримку в контексті заходів жорсткої економії та скорочення бюджету. Про це свідчать й ключові виклики, з якими зіткнулася соціальна робота в європейських країнах, зокрема забезпечення якості навчання та підготовки соціальних працівників [16]. Водночас технологічний прогрес і зміни в характері праці та зайнятості також вплинули на соціальну освіту та роботу, вимагаючи переосмислення традиційних підходів і стратегій.

Проведені дослідження цієї проблеми містять огляд соціальної роботи в Європі, включаючи її історію, поточний стан і перспективи на майбутнє [14]. Ця проблематика охоплює освіту, практику та дослідження соціальної роботи в різних європейських країнах, підкреслюючи схожість і відмінності між ними. У них обговорюються виклики, з

якими стикається соціальна робота в Європі, такі як зростаюча складність соціальних проблем і необхідність адаптації до мінливих соціальних та економічних умов. Метою статті є огляд сучасного стану соціальної роботи та соціальної освіти в Європі, США та Україні, спрямований на порівняння підходів і практик у цих галузях, визначення проблем і можливостей, з якими вони стикаються та обговорення наслідків для майбутнього цих сфер. **Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.** Історично соціальна освіта та робота вкорінені в європейській традиції соціального забезпечення, яка сягає кінця 19 століття. Концепція соціального забезпечення виникла як відповідь на соціальні проблеми та нерівність, які виникли під час промислової революції, включаючи бідність, безробіття та неадекватні умови життя. Ранні ініціативи соціального забезпечення були зосереджені на наданні базової підтримки та послуг, таких як охорона здоров'я та освіта, для вразливих верств населення [12]. З часом системи соціального забезпечення розширилися, включивши низку соціальних послуг, включаючи соціальну освіту та роботу, спрямованих на сприяння соціальному залученню та усунення першопричин соціальних проблем.

Соціальна робота та соціальна освіта є критично важливими сферами, які спрямовані на вирішення соціальних проблем та сприяння благополуччю окремих осіб та громад. У Європі та США ці сфери мають давню історію та добре зарекомендували себе з величезним обсягом досліджень і практичних знань. Проте в Україні соціальна робота та соціальна освіта є відносно новими та все ще розвиваються. Дослідження глобальних та локальних проблем соціальної роботи є напрямом, який має велике значення для розвитку соціальної сфери в Україні та світі. Однією з глобальних проблем соціальної роботи в умовах повномасштабного вторгнення в Україну, є безробіття, яке є своєю причиною бідності та соціальної відчуженості багатьох українців. В нашій країні ця проблема особливо актуальна внаслідок бойових дій та пов'язаних з ними економічних труднощів та нестабільності. Для її подолання необхідно систематично проводити заходи з підтримки малих та середніх підприємств, створення нових робочих місць та підвищення рівня кваліфікації працівників. Ще однією глобальною проблемою є старіння населення, яке відбувається до зростання потреб у соціальному обслуговуванні та медичному догляді. Для її розвитку необхідно розробити ефективні програми соціальної підтримки старших людей, залучення волонтерів та використання новітніх технологій у сфері медицини та соціальної роботи. Щодо локальних проблем соціальної роботи в Україні, таким з них є недостатня кількість кваліфікованих соціальних працівників. Для її подолання необхідно проводити регулярну підготовку фахівців та підвищення рівня їх кваліфікації, залучення волонтерів та використання новітніх технологій у сфері соціальної роботи. Проблема удосконалення змісту, форм і методів соціальної роботи стає все більш актуальною у світі, а також в Україні. Соціальна робота є складною та багатогранною галуззю, яка всебічно займається питаннями удосконалення допомоги людям, які перебувають у складних життєвих ситуаціях [8]. Однією з ключових рекомендацій є пріоритетність інвестицій у соціальну освіту та роботу як засобу вирішення соціальних проблем і сприяння соціальному залученню. Це може включати розробку навчальних програм для соціальних працівників і педагогів, а також розширення доступу до соціальних послуг для вразливих верств населення. Отже, необхідно забезпечити адекватні бюджетні кошти для підтримки соціальної роботи та соціальної освіти в Україні, зокрема через включення цих галузей до пріоритетних напрямків розвитку державної політики. Крім того, важливо залучати міжнародні організації та програми для фінансової підтримки та підвищення ефективності соціальної роботи та соціальної освіти в Україні. Більшість країн ЄС мають добре розвинені системи соціальної роботи та освіти, які надають пріоритет добробуту окремих людей і громад.

Однак існують також значні проблеми, такі як недостатнє фінансування та перевантаженість, які впливають на якість послуг, що надаються. Ці виклики часто посилюються складними соціальними проблемами, такими як бідність, нерівність і міграція. В Україні соціальна робота та освіта стикаються з подібними викликами, але є й унікальні проблеми, такі як спадщина радянської політики та ставлення до психічного здоров'я. Незважаючи на ці виклики, в Україні існує велике бажання наблизитися до європейських стандартів та інтегруватися в європейську систему [1]. Соціальні працівники часто стикаються з недооцінкою своєї роботи, відсутністю фінансової та іншої підтримки від держави та суспільства [9]. Це може призвести, на думку Д. Андерсон (2022) до того, що соціальні працівники не будуть відчувати себе впевненими в своїх знаннях та навичках, не бачити сенсу у своїй роботі та не усвідомлюватимуть задоволення від неї.

О. Криворучко та М. Кучеренко (2019) стверджують, що «розвиток освіти та соціальної роботи в Україні стикається з рядом викликів, які є спільними для багатьох європейських країн» [6]. Автори зазначають, що «одним із ключових викликів, з якими стикається освіта соціальної роботи в Україні, є відсутність чіткої професійної ідентичності соціальних працівників».

Соціальні працівники працюють з різними групами людей та в різних контекстах, що може призвести до того, що вони не завжди чітко розуміють свої професійні обов'язки та вимоги. Наявність обґрунтованих і зрозумілих міждисциплінарних підходів до роботи може вплинути на формування єдиної професійної ідентичності [4].

І в США, і в Європі (Україні) соціальна робота та соціальна освіта є важливими для задоволення потреб уразливих верств населення, включаючи людей похилого віку, дітей та людей з обмеженими можливостями. Однак конкретні демографічні показники та потреби відрізняються в різних регіонах.

Україна має негативний досвід недостатніх інвестицій у соціальні послуги, включаючи соціальну роботу та соціальну освіту. Причиною цього є відсутність соціальних пріоритетів з боку уряду, обмеженість ресурсів або перевага іншим сферам інвестування. В Україні відчувається недостатність різноманітних якісних навчальних програм із соціальної роботи та соціальної освіти, що призводить до недоліків у діяльності фахівців у цій галузі [2; 6].

Разом з тим, в країні досліджуються ключові виклики, з якими зіткнулася соціальна робота в європейських країнах, зокрема забезпечення якості навчання та підготовки соціальних працівників, взаємозв'язок між соціальною співпрацею та освітою в Європі, а також надаються рекомендації щодо підвищення якості навчання та підготовки соціальних працівників [3].

Однією з тенденцій у соціальній роботі та соціальній освіті як у Європі, так і в США є збільшення використання технологій у наданні послуг. Це включає телемедицину, онлайн-консультації та інші цифрові платформи для надання соціальних послуг. Іншою тенденцією є збільшення уваги до практики, що ґрунтується на фактичних даних, і вимірювання результатів у соціальній роботі та соціальній освіті [11; 15].

Це обумовлено необхідністю продемонструвати ефективність соціальних програм і забезпечити фінансування. Однією з найбільших проблем, з якою стикається соціальна робота та соціальна освіта як в Європі, так і в США, є брак кваліфікованих фахівців, особливо в певних регіонах і сферах [17].

Загалом, ці суперечливі проблеми та питання представляють важливі сфери для майбутніх досліджень соціальної роботи та соціальної освіти, і вони мають значний вплив на практику та політику в цих сферах.

**Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.** Порівняння соціальної роботи та соціальної освіти в Європі, США та Україні виявляє як схожість, так і відмінність у підходах і практиках цих галузей. Однак є також кілька

проблем і суперечок, які потребують подальших досліджень і розвідок. Однією з найактуальніших проблем, що постають перед соціальною роботою та соціальною освітою, є необхідність впровадження у реальне життя соціальної справедливості та захист прав людини. Майбутні дослідження могли б вивчити способи, якими ці професіонали можуть розвивати та досліджувати соціальну справедливість і права людини у своїй практиці, а також проблеми, з якими вони стикаються при цьому.

Іншою сферою суперечок є етичні стандарти та професіоналізм соціальних працівників і соціальних педагогів. Тривають дискусії щодо відповідних етичних стандартів і ступеня їх дотримання. Майбутні дослідження могли б вивчити етичні дилеми, з якими стикаються соціальні працівники та соціальні педагоги в різних контекстах, і дослідити способи, якими ці професіонали керуються цими дилемами. Культурне розмаїття та глобалізація також є важливими напрямками для майбутніх досліджень. Майбутні дослідження можуть вивчити способи, якими соціальні працівники та соціальні педагоги орієнтуються на культурне розмаїття та глобалізацію.

Наукові пошуки в галузі соціальної педагогіки та соціальної роботи орієнтовані на вирішення складних проблем, пов'язаних зі збільшенням соціальних викликів у сучасному світі. Розвиток соціально-педагогічної проблематики є ключовим фактором в цих пошуках, оскільки він сприяє формуванню наукового знання та розвитку практичних рішень у цій галузі.

Соціальна робота та соціальна освіта керуються набором етичних принципів та стандартів. Проте тривають дискусії щодо ступеня їх дотримання. Майбутні дослідження могли б вивчити етичні дилеми, з якими стикаються соціальні працівники та соціальні педагоги в різних контекстах, і дослідити практичні особливості, якими ці професіонали керуються. Неперервна освіта та навчання мають вирішальне значення для розвитку спеціалістів із соціальної роботи та соціальної освіти. Саме тому важливо вивчити способи, якими ці галузі адаптуються до мінливих потреб суспільства та викликів, з якими вони стикаються у забезпеченні високоякісної освіти.

Основні фактори, які впливають на розвиток соціально-педагогічної проблематики, – це зростання кількості людей, які потребують допомоги в соціальній адаптації та інтеграції, зміни в економічних та соціальних умовах, включаючи зміну ролі сім'ї та збільшення ролі держави у забезпеченні соціального захисту, а також наукові досягнення в галузі психології, педагогіки та соціології. Одним з основних результатів розвитку соціально-педагогічної проблематики є поширення нових підходів та інновацій у соціальній роботі та соціальній освіті. Розробка і впровадження нових методів та стратегій допомагає вирішувати складні соціальні проблеми та покращувати якість життя людей.

Отже, розвиток соціально-педагогічної проблематики є невід'ємною частиною наукових пошуків у галузі соціальної роботи та соціальної освіти. Він дозволяє формувати нові знання та практичні рішення, які сприяють вирішенню соціальних викликів та покращенню якості життя людей.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Бобровська, І. Системи соціальної роботи та освіти в країнах ЄС: досвід та перспективи. *Соціальна політика та соціальна робота*. Вип. 2(85), 2021, С. 28–36.
2. Іваненко, О. Соціальна робота та соціальна освіта в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. Вип. 2, 2022, С. 135–146.
3. Калашнікова, О. Розвиток соціальної роботи в Україні: проблеми та перспективи. *Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету*. Вип. 1, 2021, С. 92–97.



4. Ковальчук, О. Професійна ідентичність соціальних працівників: виклики та перспективи. *Соціальна робота: теорія та практика*. Вип. 4(25), 2022, С. 56–65.
5. Койн, І., Шарп, Д., і Леман, П. Освіта соціальної роботи в Європі: критичний огляд викликів і можливостей. *Освіта соціальної роботи*. Вип. 40 (1), 2021, С. 1–14.
6. Криворучко, О., Кучеренко, М. Порівняння освіти соціальної роботи в Європі: виклики та найкращі практики для України. *Освіта соціальної роботи*. Вип. 3(60), 2019, С. 82–91.
7. Лаврентьєва, Н. Соціальна освіта в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Вип. 1187, 2020 С. 99–103.
8. Соколовська, Л. Роль соціальної роботи у професійній підготовці майбутніх педагогів. *Соціальна робота та освіта*, Вип. 2, 2020, С. 22–28.
9. Anderson, D. (2002). Identity and imperfection: On being a good social worker. *The British Journal of Social Work*, 32(2), 135–147.
10. Birkbeck, C. (2016). Social work education and training in Europe: A review of key challenges. *Social Work Education*, 35(1), 1–12.
11. Bogo, M., Regehr, C., Power, R., Hughes, J. (2007). Pedagogical responses to the challenges of internationalizing social work education. *Journal of Social Work Education*, 43(2), 237–252.
12. Cervellati, M., Sunde, U. (2016). The rise of social security in Europe. *Journal of Economic Perspectives*, 30(2), 79–102.
13. Gori, M., Olivieri, S. (2019). Social Work and Education in the European Union: Comparative Perspectives. *Social Work Education: The International Journal*, 38(7), 898–910.
14. Lyons, K., Hothersall, S. J. (2019). Developing the Social Work Workforce in Europe. *Social Work and Society*, 17(1), 1–11.
15. Neşe, C. (2017). A comparative analysis of social work education in Europe. In R. P. Malloy and C. L. S. Sprang (Eds.), *Social Work Education and Practice: Historical and Contemporary Perspectives*, 123–144.
16. Niskanen, J. (2018). The digitalization of social work: Exploring the changing practice of support provision in Finland. *British Journal of Social Work*, 48(6), 1502–1519.
17. Smedegaard, S., Thomsen, K. (2017). Social work and information technology: A review of practice and policy developments. *European Journal of Social Work*, 20(3), 299–310.
18. Spreitzer, E., Kellermann, K., Siegert, M. (2021). Social work in Europe: developments, challenges and perspectives. *Journal of Social Work*, 21(2), 259–279.

### REFERENCES

1. Bobrovska, I. Systemy sotsialnoi roboty ta osvity v krainakh YeS: dosvid ta perspektyvy. *Sotsialna polityka ta sotsialna robota*. Vyp. 2(85), 2021, S. 28–36.
2. Ivanenko, O. Sotsialna robota ta sotsialna osvita v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Vyp. 2, 2022, S. 135–146.
3. Kalashnikova, O. Rozvytok sotsialnoi roboty v Ukraini: problemy ta perspektyvy. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*. Vyp. 1, 2021, S. 92–97.
4. Kovalchuk, O. Profesiina identychnist sotsialnykh pratsivnykiv: vyklyky ta perspektyvy. *Sotsialna robota: teoriia ta praktyka*. Vyp. 4(25), 2022, S. 56–65.
5. Koin, I., Sharp, D., i Leman, P. Osvita sotsialnoi roboty v Yevropi: krytychnyi ohliad vyklykiv i mozhlyvostei. *Osvita sotsialnoi roboty*. Vyp. 40 (1), 2021, S. 1–14.
6. Kryvoruchko, O., Kucherenko, M. Porivniannia osvity sotsialnoi roboty v Yevropi: vyklyky ta naikrashi praktyky dlia Ukrainy. *Osvita sotsialnoi roboty*. Vyp. 3(60), 2019, S. 82–91.
7. Lavrentieva, N. Sotsialna osvita v Ukraini: problemy ta shliakhy vyrishennia. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina*. Vyp. 1187, 2020 S. 99–103.
8. Sokolovska, L. Rol sotsialnoi roboty u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh pedahohiv. *Sotsialna robota ta osvita*, Vyp. 2, 2020, S. 22–28.
9. Anderson, D. (2002). Identity and imperfection: On being a good social worker. *The British Journal of Social Work*, 32(2), 135–147.
10. Birkbeck, C. (2016). Social work education and training in Europe: A review of key challenges. *Social Work Education*, 35(1), 1–12.



11. Bogo, M., Regehr, C., Power, R., Hughes, J. (2007). Pedagogical responses to the challenges of internationalizing social work education. *Journal of Social Work Education*, 43(2), 237–252.
12. Cervellati, M., Sunde, U. (2016). The rise of social security in Europe. *Journal of Economic Perspectives*, 30(2), 79–102.
13. Gori, M., Olivieri, S. (2019). Social Work and Education in the European Union: Comparative Perspectives. *Social Work Education: The International Journal*, 38(7), 898–910.
14. Lyons, K., Hothersall, S. J. (2019). Developing the Social Work Workforce in Europe. *Social Work and Society*, 17(1), 1–11.
15. Neşe, C. (2017). A comparative analysis of social work education in Europe. In R. P. Malloy and C. L. S. Sprang (Eds.), *Social Work Education and Practice: Historical and Contemporary Perspectives*, 123–144.
16. Niskanen, J. (2018). The digitalization of social work: Exploring the changing practice of support provision in Finland. *British Journal of Social Work*, 48(6), 1502–1519.
17. Smedegaard, S., Thomsen, K. (2017). Social work and information technology: A review of practice and policy developments. *European Journal of Social Work*, 20(3), 299–310.
18. Spreitzer, E., Kellermann, K., Siegert, M. (2021). Social work in Europe: developments, challenges and perspectives. *Journal of Social Work*, 21(2), 259–279.